

Äldreomsorgen under pandemin

Coronakommissionens första delbetänkande
(SOU 2020:80)

15 december 2020

Coronakommissionen 2020:09

Ordförande: Mats Melin

Kommissionens ledamöter:

- Shirin Ahlbäck Öberg
- Ann Enander
- Vesna Jovic
- Camilla Lif
- Torsten Persson
- Göran Stiernstedt
- Mats Thorslund

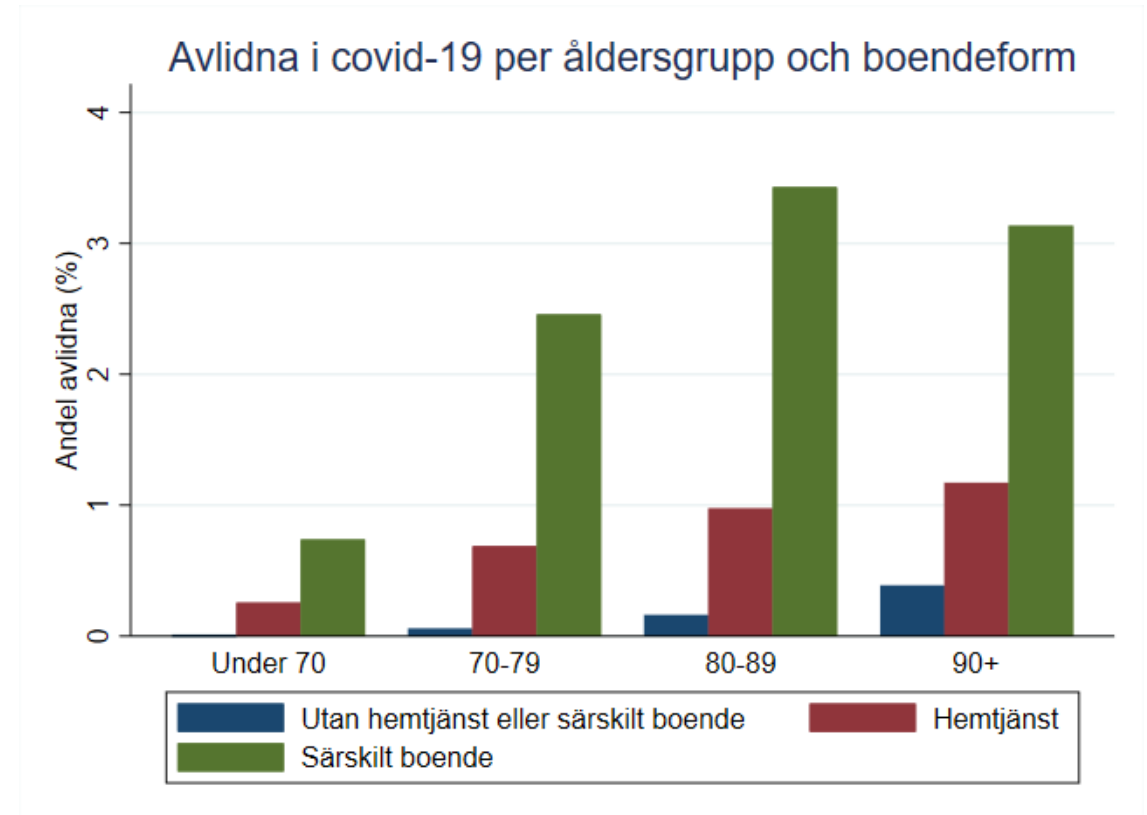
Sekretariatet: Huvudsekreterare Joakim Sonnegård samt åtta sekreterare och en assistent

Kommissionens arbete och begränsningar

- Pandemin pågår fortfarande
- Måste bedöma långsiktiga utfall av åtgärder försiktigt
- Mycket återstår att granska – t.ex. åtgärder mot den allmänna smittspridningen och samhällets krishantering

Pandemin har särskilt drabbat äldre

- Fler än 7 000 personer med covid-19 har avlidit i Sverige
- Nästan 9 av 10 var 70 år eller äldre
- Drygt en fjärdedel hade hemtjänst
- Nära hälften på särskilt äldreboende

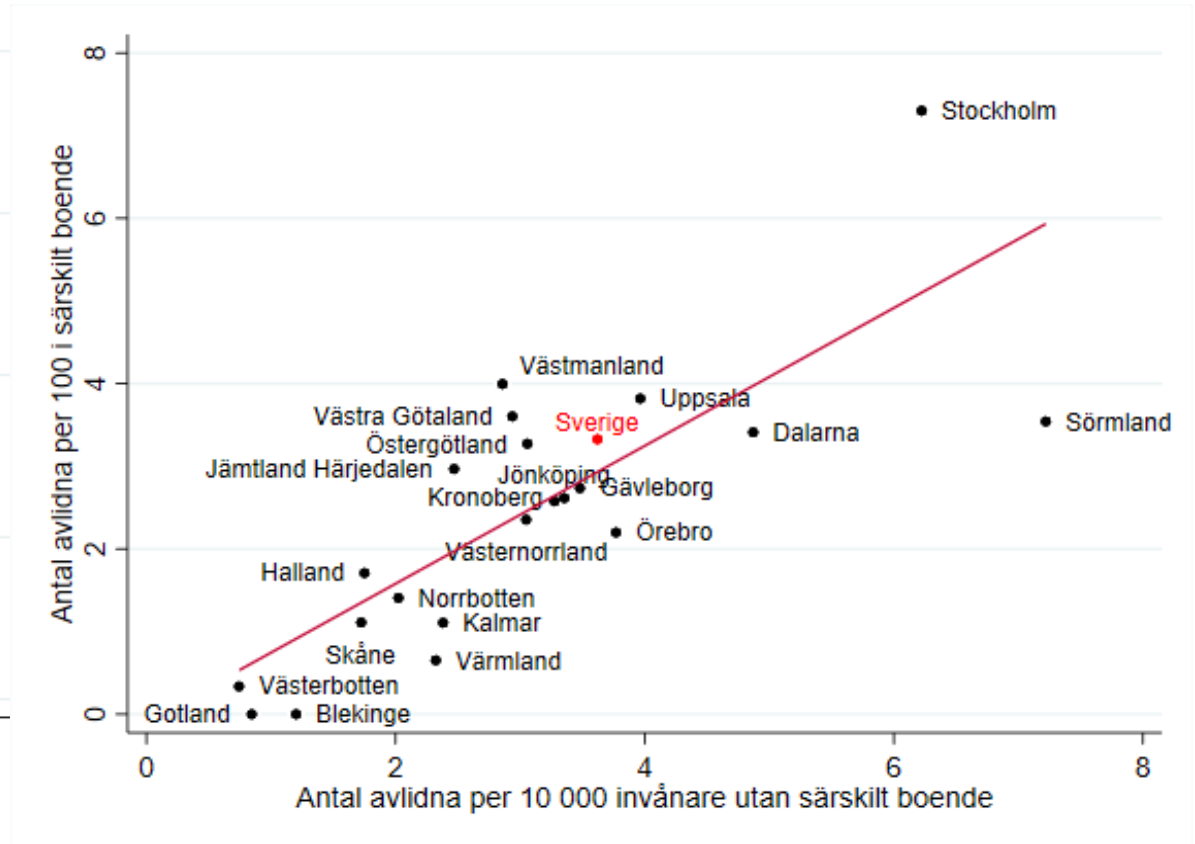
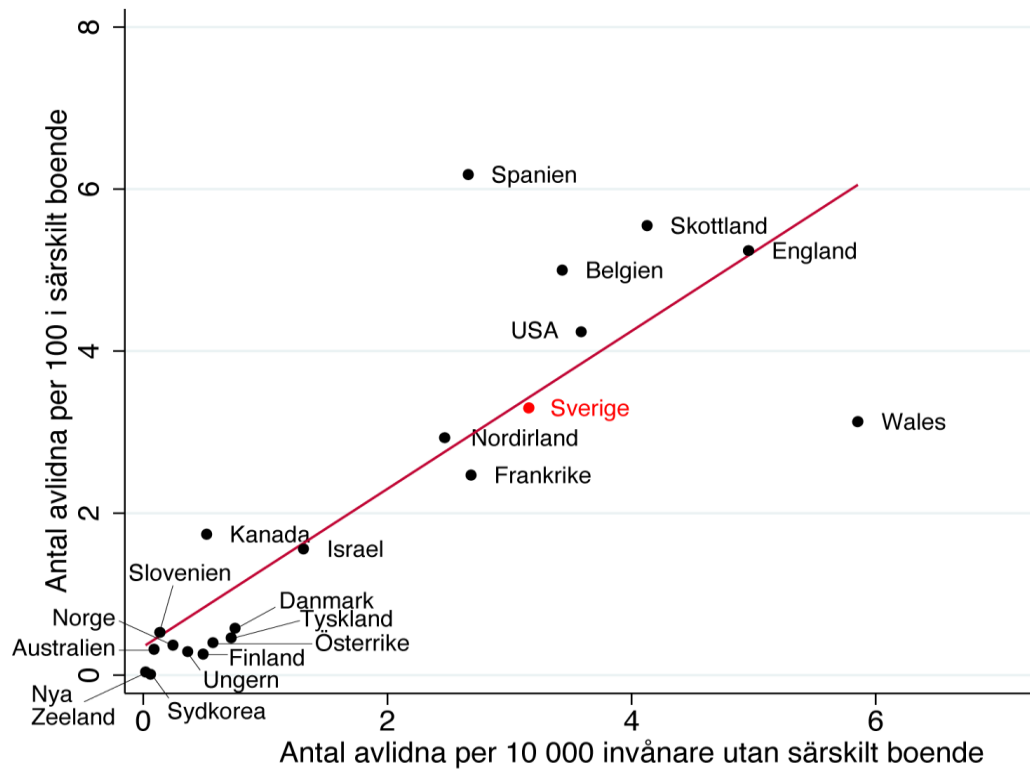

Kommissionens övergripande bedömning

- Strategin att skydda de äldre har misslyckats
- Äldreomsorgens institutioner har strukturella brister: dessa lämnade verksamheten oförberedd och illa rustad för en pandemi
- Besluten om åtgärder för äldreomsorgen var sena och otillräckliga
- Ansvaret för att de strukturella bristerna inte åtgärdats delas av flera men vilar ytterst på regeringen och tidigare regeringar som känt till dem

Samhällspridningens betydelse

Högst sannolikt är den enskilt viktigaste orsaken till den stora smittspridningen på äldreboendena den allmänna smittspridningen

Äldreomsorgens beredskap

– detta är bristerna

- Regelverket som styr äldreomsorgens möjligheter till nödvändiga smittskyddsåtgärder är otillräckligt eller otydligt
- Fragmenterad organisation med många aktörer
- Dubbelt huvudmannaskap bl.a. för omsorg (kommuner) och läkarinsatser (regioner) ställer stora krav på samverkan
- Låg bemanning, kompetensbrist och ohållbar arbetssituation
- Bristande medicinsk kompetens och utrustning på särskilda boenden

Enskilda beslut och åtgärder – sena och otillräckliga

- Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen uppmärksammade äldreomsorgen alltför sent
- Myndigheterna hade inte överblick över dess problem och brister
- Orimligt lång tid att klarlägga äldreomsorgens behov av skyddsutrustning
- Folkhälsomyndighetens och Arbetsmiljöverkets riktlinjer för skyddsutrustning var inte samstämmiga

Enskilda beslut och åtgärder – sena och otillräckliga

- Trots knapp testkapacitet borde regionerna testat äldre som flyttade till särskilt boende och återvände dit från sjukhus
- Regeringen borde infört nationellt besöksförbud före den 1 april
- Regeringen borde låtit besöksförbudet gälla för en kortare period och sedan övervägt eventuell förlängning
- Regeringens förordning borde klargjort att anhöriga kunde besöka den boende under den allra sista tiden i livet

Övriga uppmärksammade brister

- Regionala riktlinjer, särskilt i Stockholm, som innehållit ett kategoriserande av människors vårdbehov borde inte ha utfärdats
- Regionerna borde ha säkerställt läkarnärvaro och individuella läkarbedömningar i särskilda boenden
- Läkarbedömningar på distans utan kännedom om patienten borde inte ha förekommit

Förslag till åtgärder

Regelverket:

- Lagstiftaren måste reformera regelverket så beslutsfattarna i äldreomsorgen kan vidta nödvändiga åtgärder för att skydda de boende vid en pandemi och i andra allvarliga kriser

Förslag till åtgärder, forts

Samordning mellan äldreomsorgens aktörer:

- Rådande ansvarsfördelning kräver att en operationell och kontinuerlig samordning mellan regioner och kommuner säkerställs
- Regioner och kommuner måste se till att sammanhållen journalföring blir verklighet

Förslag till åtgärder, forts

Bemanning, kompetens och arbetsförhållanden:

- Riksdag och regering måste se över tillräcklig bemanning på särskilda boenden och i hemtjänsten, särskilt i vård och behandling av demenssjuka
- Arbetsgivarna måste öka anställningstryggheten och personalkontinuiteten, minska antalet timanställda och förbättra förutsättningarna för ledarskap
- Medicinska kompetensen inom äldreomsorgen bör förstärkas
- Sjuksköterska bör som huvudregel finnas tillgänglig på varje särskilt boende, dygnet runt, under veckans alla dagar
- Kommunerna måste öka språkutbildningsinsatserna

Förslag till åtgärder, forts

Kommuners möjligheter att anställa läkare:

- Kommuner bör få befogenhet att anställa läkare
- Regionerna måste säkra tillräckliga läkarresurser i äldreomsorgen
- Vad gäller dessa läkarinsatser måste kommunerna ställa tydligare krav på regionerna och regionerna måste leva upp till sina skyldigheter

Förslag till åtgärder, forts

Tillgång till medicinsk utrustning:

- Varje särskilt boende bör ha tillgång till medicinsk utrustning för nödvändiga medicinska insatser och en god palliativ vård på plats
- Förutsättningen för att utnyttja sådan medicinsk utrustning är att medicinsk kompetens finns på plats

Coronakommissionens fortsatta arbete

- Betänkandet finns att läsa på Coronakommissionens webbplats:
<https://coronakommissionen.com>
- Liksom underlagsrapporter
- Ytterligare en delredovisning senast den 31 oktober 2021
- Slutbetänkande senast den 28 februari 2022